

การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม

พภัศสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคม และการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ (2) เพื่อศึกษาการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน และ (3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มข้าราชการ จำนวน 4 คน และกลุ่มสถานประกอบการ จำนวน 2 คน พร้อมทั้งการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจงกลุ่มผู้พ้นโทษ 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 16 คน ทั้งนี้ เพื่อนำมาหาข้อสรุปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและเสนอแนะอ้างอิงทฤษฎีดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า (1) การพัฒนาผู้ต้องขังก่อนการพ้นโทษ กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำ/ทัณฑสถานฝึกวิชาชีพให้ ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัวสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และผลการติดตามผู้พ้นโทษที่ได้ทำงานในสถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน พบว่า สถานประกอบการมีความพึงพอใจต่อผลงาน และพฤติกรรมนิสัยของผู้พ้นโทษ (2) การยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน พบว่า ควรสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้บุคคลที่พ้นโทษสามารถประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ แต่ยังมีกฎหมายฉบับที่ยังบัญญัติถึงข้อห้ามในการประกอบอาชีพบางอาชีพ และ (3) ปัญหาที่พบในการศึกษานี้ คือ การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการคือ ประวัติของผู้พ้นโทษที่เป็นมลทินที่ทำให้สถานประกอบการส่วนใหญ่ไม่ยอมรับเข้าทำงานเหมือนตราบาปที่ติดตัวผู้ต้องโทษไปตลอด การจ้างงานโดยตรงของสถานประกอบการน้อยลงเพราะส่วนใหญ่จะรับจากบริษัทรับเหมาจ้างแรงงาน ส่วนใหญ่ผู้พ้นโทษต้องการเงินทุนที่จะใช้ในการประกอบอาชีพและต้องการได้รับการล้างมลทินเพื่อการยอมรับในสังคม

คำสำคัญ: การยอมรับ; ผู้พ้นโทษ; สถานประกอบการ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

พภัศสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล. (2567). การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 658-672.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

4 หมู่ 11 ถนนห้วยราษฎร์ ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: paphatsorn.wo@western.ac.th

Acceptance of Ex-Convict Employment by Enterprises to Return Good Inmates to Society

Paphatsorn Woraphatthirakul¹

Abstract

This research article aims to study (1) to study the development of prisoners to be ready before they were released to society and follow up with those who have been released from prison and have a job; (2) to study the acceptance of ex-convict employment of enterprises; and (3) to study problems, obstacles, and solutions in consenting to ex-convict employment of enterprises. This was a qualitative research study. Data were collected through documentary analysis, an in-depth interview, and a focus group discussion. Key informants were selected by purposive sampling consisting of four government officials, two enterprise owners, and ten ex-convicts in focus group discussion, for a total of sixteen informants. The data were analyzed by content analysis, and recommendations were proposed based on theories of data organizing.

Findings are as follows: (1) the development of prisoners to be ready before they were released focused on prisons and penal institutions to provide vocational training for inmates to have a profession that they can use to pursue a career after being released from prison, and the results of following up on the ex-convict employment of enterprises found that the enterprise owners were satisfied with the performance and behavior of the ex-convicts; (2) the acceptance of ex-convict employment in enterprises was found to be fair, and inequality should be reduced for those ex-convicts to be able to work and take care of themselves and their families. However, there were still many sections of the law that prohibited some careers; and (3) problems found that the acceptance of ex-convict employment of enterprises was the ex-convicts' stigma background that made most enterprises not accept them to work, like a stuck stigma to the ex-convicts forever. Direct employment of enterprises was less because most were hired from labor contracting companies. Most of those ex-convicts needed some money to invest in a career and to be cleared of their stigma to be accepted in society.

Keywords: Acceptance; Ex-Convicts; Enterprise

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Woraphatthirakul, P. (2024). Acceptance of ex-convict employment by enterprises to return good inmates to society. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 658-672.

¹ Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Western University
4 Moo 11 Hathairat Road, Latswai, Lam Luk Ka, Pathum Thani 12150, Thailand
Corresponding Author Email: paphatsorn.wo@western.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรมเผชิญกับปัญหานักโทษจำนวนมากในเรือนจำในเรื่องนักโทษที่ออกจากไปจากเรือนจำกระทำความผิดซ้ำ ทำให้ต้องกลับมาเรือนจำใหม่อีกครั้ง โดยจำนวนผู้ที่กระทำความผิดซ้ำและถูกจำคุกในเรือนจำใหม่ สาเหตุที่ทำให้นักโทษที่ถูกปล่อยตัวไปกระทำความผิดซ้ำอีกครั้งเนื่องจากนักโทษที่ถูกปล่อยตัวไม่สามารถหาอาชีพหรือทำงานในสังคมได้ จึงต้องกระทำความผิด

โดยไม่มีทางเลือกเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่รอดในสังคม กระทรวงยุติธรรมจึงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยหาแนวทางใหม่ให้นักโทษที่ถูกปล่อยตัวไปกระทำความผิดซ้ำอีก การที่ผู้พ้นโทษไม่สามารถหางานทำได้ก็เกี่ยวข้องกับเรื่องทะเบียนประวัติอาชญากรรม (Thammasat University, Faculty of Law, 2020) จากรายงานสถิติการกระทำผิดซ้ำของ Department of Corrections (2023) (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

สถิติการกระทำผิดซ้ำ

ปีที่ได้รับการปล่อยตัว	ร้อยละผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำ		
	ภายใน 1 ปี	ภายใน 2 ปี	ภายใน 3 ปี
2562	4.58	24.68	31.89
2563	13.04	23.18	31.96
2564	1.95	23.31	*
2565	17.09	*	*

ปัญหาผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาทำความผิดซ้ำเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมานาน สาเหตุหลักของผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับไปทำผิดอีก เกิดจากคนในสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาส หลังพ้นโทษไม่มีงานทำ คิดว่าตนเองไร้ค่า และไม่มีที่ยืนในสังคมจึงกลับไปทำผิดซ้ำ ปัญหาดังกล่าวนี้นักรัฐต้องสืบเสาะถึงงบประมาณจำนวนมากในการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำที่เพิ่มขึ้น อันนำไปสู่สถานะนักโทษล้นคุก และผู้คุมไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง กรมราชทัณฑ์นอกจากเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลแล้วยังมีหน้าที่ในการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีสำนึกรับผิดชอบตนเอง และกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยหลักในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคือ การจัดการศึกษา

สายสามัญและสายวิชาชีพ รวมทั้งการอบรมศีลธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ต้องขัง ให้เกิดจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การฝึกวิชาชีพเป็นหนึ่งในภารกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำและทัณฑสถานสร้างวิชาชีพติดตัวให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษและไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งในการนี้ กรมราชทัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เช่น กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยทำบันทึกข้อตกลงในการสร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขังโดยผ่านกระบวนการฝึกวิชาชีพ เพิ่มทักษะความรู้ ความเชี่ยวชาญให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน หรือสามารถประกอบอาชีพ

อิสระได้ (Department of Corrections, 2018) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความร่วมมือจากสถานประกอบการหรือนายจ้างที่ได้มอบโอกาสให้แก่ผู้ต้องขังโดยการเข้าไปฝึกวิชาชีพทั้งในเรือนจำ ทัณฑสถาน และในสถานประกอบการตนเองในวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงานปัจจุบัน ทำให้ผู้ต้องขังได้ฝึกฝนจนเกิดประสบการณ์และความชำนาญในสาขาวิชานั้น ๆ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า งานประกอบตัวถังรถบัส งานประกอบ รถจักรยาน ล้างอัดฉีดรถยนต์ ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ แผ่นยางรมควัน นวดแผนไทย เกษตรอินทรีย์ ปักมุก ดอกไม้ประดิษฐ์ ถักแห-อวน ผลิตวันเส้น เป็นต้น รวมถึงให้โอกาสการจ้างงานแก่ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษอีกด้วย

นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ได้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่การรับจ้างแรงงานผู้ต้องขังให้สังคมภายนอกได้รับรู้ถึงคุณภาพแรงงานในการรับงานของผู้ต้องขังเรือนจำ และทัณฑสถานใดที่มีผู้พ้นโทษชำนาญงานจะได้ติดต่อและรับเข้าทำงานในสถานประกอบการได้ ถือเป็น การสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้มีความทำผลงานทางด้านจิตใจให้รู้สึกว่าคุณค่าของตนเองยังมีคุณค่า และรายได้ส่วนหนึ่งผู้ต้องขังจะได้รับรางวัลปันผลไว้ใช้จ่ายระหว่างต้องโทษ นอกจากนี้ เป็นการส่งเสริมการมีงานทำของผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกต้องโทษแล้ว ยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการทำงานของผู้ต้องขังก่อนกลับสู่สังคมภายนอกภายหลังพ้นโทษแล้ว ผู้ต้องขังได้รับความรู้และมีทักษะ สามารถหางาน ทำในสถานประกอบการได้ มีรายได้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ กรมราชทัณฑ์ได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ๆ ด้วย เช่น กรมสรรพากร กระทรวงการคลังได้มีมาตรการสนับสนุน และสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานโดยการออก พระราชกำหนดออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 704) พ.ศ. 2563 (มาตรการภาษีเพื่อสนับสนุน การ

จ้างงานผู้พ้นโทษเข้าทำงาน) และต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ขยายเวลามาตรการภาษีหนุนการจ้างงานผู้พ้นโทษอีก 4 ปี สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีเริ่มในหรือหลังวันที่ 1 ม.ค.2565 แต่ไม่เกินวันที่ 31 ธ.ค.2568 แม้มาตรการทางภาษีดังกล่าวทำให้ภาครัฐสูญเสียรายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคลจำนวนมากถึง 705 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละ 176.25 ล้านบาทก็ตาม แต่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำหลังได้รับการปล่อยตัวเป็นจำนวนถึง 39,000 คน ให้สามารถประกอบอาชีพโดยสุจริตหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวอย่างมีศักดิ์ศรี และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกเพื่อเป็นการคืนคนดีสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคม และการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ
2. เพื่อศึกษาการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาที่มีขอบข่ายการวิจัยเอกสาร (documentary Research) ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศึกษาความเป็นมาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการลงโทษ ทางกฎหมาย การล้างมลทิน การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม แนวทางการพัฒนาผู้พ้นโทษ เป็นต้น
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขอบเขตของประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group

discussion) โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ข้าราชการกองทะเบียนประวัติอาชญากร และกลุ่มงานประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จำนวน 4 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากข้าราชการกรมราชทัณฑ์ สังกัดเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร 2 คน ข้าราชการที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมและฝึกวิชาชีพ ข้าราชการกองประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 1 คน และเจ้าหน้าที่กลุ่มงานประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คัดเลือกจากผู้มีหน้าที่ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์การเอกชน และองค์กรอื่น ๆ ในด้านสิทธิมนุษยชน 1 คน (2) นายจ้างหรือตัวแทนกลุ่มสถานประกอบการ บริษัท และห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ได้แก่ สถานประกอบการที่จ้างผู้พ้นโทษเข้าทำงาน 1 แห่ง และสถานประกอบการที่ยังไม่เคยจ้างผู้พ้นโทษเข้าทำงาน 1 แห่ง ส่วนเกณฑ์การคัดเลือก โดยทำการคัดเลือกจากสถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงานจำนวนหลายคน และสถานประกอบการที่มีตำแหน่งงานหลายตำแหน่งแต่ไม่ได้รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน และ (3) ผู้พ้นโทษ 10 คน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกเป็นการคัดเลือกจากผู้พ้นโทษจากหลายเรือนจำที่ได้ทำงานในสถานประกอบการหลังจากการพ้นโทษแล้ว และยินยอมให้ข้อมูลทั้งชายและหญิง จำนวน 5 คน และผู้พ้นโทษจากหลายเรือนจำที่ยังไม่มีงานทำทั้งชายและหญิง และยินยอมให้ข้อมูล จำนวน 5 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2567

ประโยชน์ที่จะได้รับในการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคมและการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ

2. ทำให้ทราบแนวทางในการสร้างการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

3. ทำให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

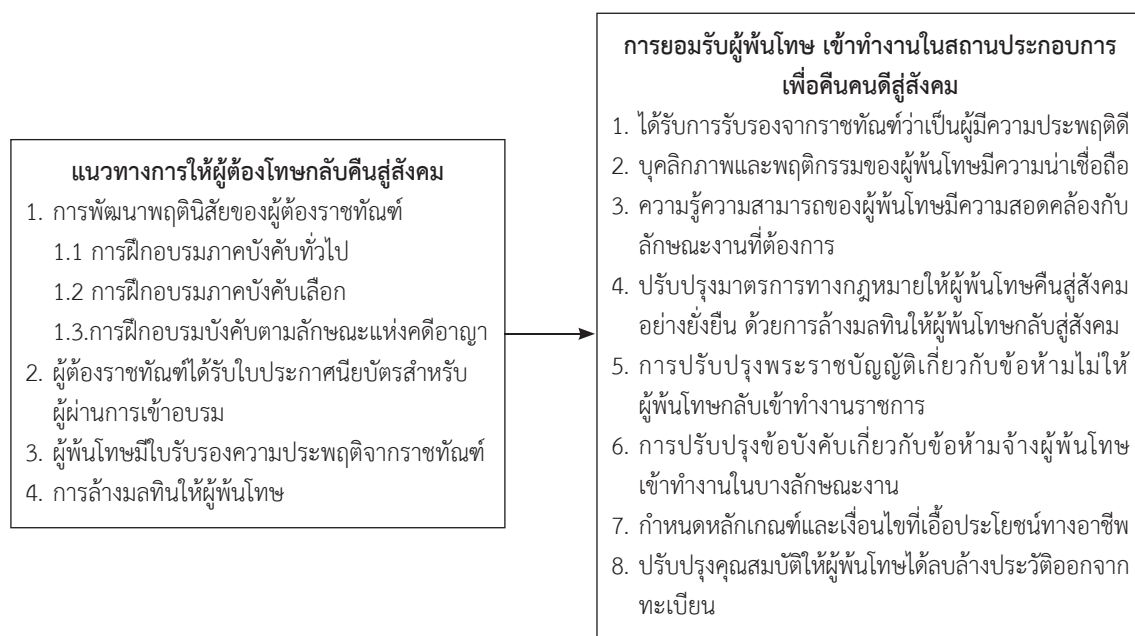
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาโดยตรง เช่น รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการประสานงานความร่วมมือโครงการพระราชริฐ ร่วมสร้างงาน สร้างอาชีพผู้ต้องขัง (Department of Corrections, 2018) แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2563-2565 (Department of Corrections, 2019) ผลการศึกษาของนักวิชาการในประเทศ เช่น ผลการศึกษาของ Sriwannawit, Sutthinarakorn, Jeerapattanatorn, and Khomsod (2022) เรื่อง “Vocational Process for a Better Life Preparation of Prisoners After Imprisonment” (กระบวนการทางอาชีพเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การมีชีวิตที่ดีของผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานภายหลังการพ้นโทษ) ผลการศึกษาของ Lojaya (2011) เรื่อง “Acceptance of Chief Executive Officers to Employment of Rehabilitated Female Ex-Convicts: A Case Study of Factories of Samutprakarn Province” (การยอมรับเข้าทำงานของผู้บริหารต่อผู้พ้นโทษหญิงที่ได้รับการฟื้นฟู: ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรปราการ) ผลการศึกษาของ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) เรื่อง “The Acquitted Person has no Right to Work” (ผู้พ้นโทษไร้สิทธิประกอบอาชีพ) และผลการศึกษาของ Pattha (2019) เรื่อง “Professional Skills Training and Inmate Employment” (การฝึกทักษะวิชาชีพและการจ้างงานผู้ต้องขัง) เป็นต้น ส่วนแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาจากต่างประเทศ

เช่น งานของ Maslow (1943, 1970) จาก “A Theory of Human Motivation” และ “Motivation and Personality” ตามลำดับ แนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) แนวคิดของ Sykes (1958) เรื่อง “The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison”

แนวคิดพัฒนาวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951) เป็นต้น รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ เช่น พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 704) พ.ศ. 2563 พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 เป็นต้น

กรอบแนวความคิดในที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ โดยการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเอกสาร (documentary Research) จากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการและจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุม

กับความเป็นจริงมากที่สุด

2. ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีลักษณะเป็น Information-Rich โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) (1) กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ข้าราชการราชทัณฑ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคมและการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ ข้าราชการกองทะเบียน

ประวัติอาชญากรเพื่อรับทราบการบันทึกข้อมูลประวัติอาชญากรและการขอตรวจสอบประวัติ และกลุ่มงานประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จำนวน 4 คน และ (2) กลุ่มสถานประกอบการ บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด ได้แก่ เจ้าของสถานประกอบการหรือตัวแทน จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 2 การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) จากผู้พันโทที่ยินยอมให้ข้อมูลหลังจากการพันโทแล้ว จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากข้อคำถามที่เปิดกว้างแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยจะทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นของคำถามในการวิจัย และมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย 3 ขั้นตอน คือ

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาค้นคว้า ความคิดเห็นข้อเสนอแนะแล้วสร้างคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาภาษาที่ใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.3 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขของเนื้อหาให้สมบูรณ์ต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการจากงานวิจัยต่าง ๆ ในเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) เป็นวิธีการเสริมในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการยอมรับ

ผู้พันโทเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

อนึ่ง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญในการพิทักษ์สิทธิให้ข้อมูลอย่างยิ่งโดยไม่มีการเปิดเผยรายชื่อ ที่อยู่ รวมถึงสถานภาพส่วนบุคคลใด ๆ ของผู้ให้ข้อมูลทุกกรณี ในการขอสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพยายามเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนเพื่อสร้างความไว้วางใจ อันจะส่งผลให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริงและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ตลอดเวลาการสัมภาษณ์จะไม่มีการบันทึกภาพและเสียงของผู้ให้ข้อมูล แต่จะใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรแทน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัย ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกที่นำมาวิเคราะห์และนำเสนอรายงานในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา (descriptive) โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดทอนข้อมูล การแสดงข้อมูล และการสร้างข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมพิจารณาความสอดคล้องความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลพรรณนา

ผลการวิจัย

1. กรมราชทัณฑ์มีนโยบายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้ผู้ต้องขังและผู้พันโทเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้บุคคลที่พันโทสามารถประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้โดยไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ ซึ่งการอบรมและทดสอบมาตรฐานฝีมือหลักสูตรตามความพร้อมแต่ละเรือนจำและทัณฑสถาน สามารถผลักดันขับเคลื่อนงานด้านฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังได้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงยุติธรรมด้านการพัฒนาและส่งเสริม

อาชีพให้กับผู้พ้นโทษการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องราชทัณฑ์ ด้วยการฝึกอบรมของกรมราชทัณฑ์มีการดำเนินการอบรมด้านการฝึกอบรมภาคบังคับทั่วไป การฝึกอบรมภาคบังคับเลือก การฝึกอบรมบังคับตามลักษณะแห่งคดีอาญาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การรับตัวมาคุมขังจนถึงการดูแลหลังการปลดปล่อย โดยแต่ละขั้นตอนจะมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน โดยราชทัณฑ์จะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารงานเรือนจำ เพราะการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมผู้ต้องขัง และขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟู การจัดแบ่งกลุ่มตามประเภทคดีหรือตามพฤติกรรมของการกระทำความผิด เช่น โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศ โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังคดียาเสพติด โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา โปรแกรมยุติธรรมนำสันติสุข โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ โปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปที่มีโทษระยะสั้น โปรแกรมอื่น ๆ ที่จัดเป็นโปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังแต่ละประเภท โดยเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟู ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม การจัดอบรมวิชาชีพถ้าจัดโดยราชทัณฑ์เอง ประกาศรับรองการฝึกอบรมจะออกในนามราชทัณฑ์ แต่ถ้าอบรมจากสถาบันภายนอกประกาศนียบัตรก็จะออกจากสถาบันนั้น ทางด้านข้อมูลในทะเบียนประวัติอาชญากรเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดในบรรดาปัญหาความไม่เป็นธรรมคือ การที่ระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดให้เอารายชื่อและลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาทุกคนบันทึกลงในทะเบียนประวัติอาชญากร ส่งผลให้ผู้ต้องหาบางคนที่ไม่เคยก่อคดีหรือก่อคดีเล็กน้อย

ยังไม่พียงไม่สามารถสมัครเข้าทำงานได้ เพราะสถานประกอบการหรือนายจ้างตรวจพบว่าผู้สมัครงานมีประวัติอาชญากรทั้ง ๆ ที่บุคคลนั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด การแก้ไขปัญหานั้นต้นเหตุจึงควรแยกทะเบียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ทะเบียนผู้ต้องหาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ดูแล และทะเบียนประวัติอาชญากรให้กระทรวงยุติธรรมรับผิดชอบ ระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติวางเงื่อนไขในการขอคัดแยกข้อมูลออกจากทะเบียนประวัติอาชญากรไว้เพียง 19 กรณี เช่น กรณีศาลตัดสินว่าไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หรือกรณีได้รับการบำบัดฟื้นฟูจากยาเสพติดแล้ว เป็นต้น แต่ทั้ง 19 กรณีไม่มีกรณีของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน ดังนั้น บุคคลใดที่เคยรับโทษจำคุกแม้เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย ก็ไม่สามารถขอคัดแยกข้อมูลออกจากฐานระบบได้ ทำให้บุคคลนั้นต้องมีข้อมูลประวัติอาชญากรติดตัวไปตลอดชีวิตจนกว่าจะตาย เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องแก้ปัญหาต่อไป

ในการพัฒนาผู้ต้องขังด้านอาชีพแล้ว ราชทัณฑ์ยังมีโครงการในการให้การศึกษาสำหรับผู้ต้องขังด้วย เช่น การเรียนต่อระดับ ปวช. ที่เป็นวิชาชีพ ให้การสนับสนุนในโครงการนี้ผู้ต้องขังเรียนฟรีเพราะขาดแคลน ส่วน ระดับ ปวส. และ ระดับปริญญาตรี ผู้ต้องโทษที่ประสงค์เรียนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง และได้วุฒิบัตรโดยตรงจากสถานศึกษานั้น ๆ แต่การเรียนในระดับสูงดังกล่าวพบว่ามีอุปสรรคปัญหา คือ เรียนได้ไม่สำเร็จตามหลักสูตรที่กำหนด เพราะขาดเงินทุนสนับสนุนการเรียนในระยะยาว ส่วนในการทำงานหลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังสามารถดูได้จากประกาศรับสมัครงานของกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ซึ่งกรมราชทัณฑ์นำมาเผยแพร่พร้อมแนะนำแนวการสมัครงานให้ผู้ต้องขังก่อนการพ้นโทษ

ส่วนการติดตามผู้พ้นโทษหลังจากการพ้นโทษ จะติดตามเฉพาะผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมพ้นโทษต้องการ

การจ้างงานและความช่วยเหลือของกรมราชทัณฑ์ และรายงานผ่านระบบ CARE Support การที่จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการที่ไม่สามารถหางานทำได้ สำหรับอัตราการกระทำผิดซ้ำ และถูกส่งกลับไปยังเรือนจำอีกภายใน 1, 2 และ 3 ปี สาเหตุสำคัญ คือ นอกจากสังคมมีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแล้วดังก้าวมาแล้ว ยังพบว่า มีกฎหมายบางฉบับยังมีลักษณะการกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทตามต้องการได้อีกด้วย ทั้งที่ในแต่ละปีจะมีผู้พ้นโทษจำนวนมากที่ต้องการหางานทำ

กรมราชทัณฑ์มีนโยบายยึดเอาผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน มีโครงการพัฒนาผู้ต้องขัง ในเรื่องการสร้างอาชีพ โดยมีศูนย์ให้ข้อมูลอาชีพกับผู้พ้นโทษและครอบครัว และได้ทำบันทึกข้อตกลงกับกระทรวงแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และหอการค้าไทย ในเรื่องการฝึกงาน และการประกอบอาชีพ (Department of Corrections, 2018) โดยปัจจุบันมีสถานประกอบการที่ให้ความร่วมมือรับนักโทษเข้าทำงาน ซึ่งได้รับคำชมจากสถานประกอบการว่า นักโทษสามารถปฏิบัติได้ดีกว่าแรงงานต่างด้าวเพราะสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน ทำให้สินค้าที่ผลิตมีจุดบกพร่องและอัตราการสูญเสียลดลง และประสงค์ให้นักโทษเข้าไปทำงานในสถานประกอบการจำนวนมากขึ้น แต่ยังมีปัจจัยบางประการที่ทำให้ผู้พ้นโทษจำนวนมากที่ยังไม่มีงานทำเช่น ความต้องการแรงงานของสถานประกอบการกับจำนวนผู้พ้นโทษไม่สอดคล้องกัน

2. การรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานบางตำแหน่งงาน ยังมีกฎหมายบางฉบับที่กำหนดลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือการงานของผู้เคยต้องคำพิพากษาจำคุก ทั้งที่เป็นลักษณะงานที่มีพื้นฐานการศึกษาน้อยเหมาะกับผู้พ้นโทษส่วนใหญ่ สถานประกอบการสามารถรับคนเข้าทำงานได้จำนวนมากและยังขาดแคลนแรงงานอยู่ แต่ผู้พ้นโทษก็ไม่สามารถเข้า

ทำงานได้ เช่น งานด้านการรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มาตรา 34 ข (3) บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุก สำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่เป็นโทษที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ก่อนวันขอรับใบอนุญาต และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา”

นอกจากนี้ ยังมีกรณีศึกษาที่พบว่าบางสถานประกอบการต้องการรับพนักงานที่มีทักษะด้านความรู้ด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ช่าง มีวุฒิการศึกษาระดับ ม.3 ขึ้นไป เช่น พนักงานคีย์คอมพิวเตอร์ พนักงานให้ข้อมูลในการขายสินค้าทางโทรศัพท์ พนักงานคลังสินค้า ที่ต้องมีความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งมีผู้พ้นโทษจำนวนมากที่มีวุฒิการศึกษา ม.3 ขึ้นไป แต่กลับได้รับการพัฒนาทักษะที่จะประกอบอาชีพจากราชทัณฑ์ไม่สอดคล้องกันกับที่ตลาดแรงงานดังกล่าวต้องการ เพราะข้อเท็จจริงพบว่า ผู้พ้นโทษส่วนใหญ่ถึงแม้จะมีวุฒิการศึกษา ม.3 ขึ้นไป จะได้รับการพัฒนาอาชีพเฉพาะด้าน เช่น ด้านการเกษตรกรรม ด้านช่างฝีมือบางประเภท ทำให้สถานประกอบการจึงไม่สามารถรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานได้ นอกจากนี้ สถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน ก็ยังมีข้อระแวงอยู่บ้างเกี่ยวกับความประพฤติของผู้พ้นโทษ มีการใช้จิตวิทยาการบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักจิตวิทยา หลักศาสนามาใช้ มีการให้ผู้พ้นโทษที่รับเข้ามาทำงานได้ กล่าวปฏิญาณตนว่าจะตั้งใจทำงาน ไม่ประพฤติผิดต่อหน้าพระพุทธรูปหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีคนเคารพบูชา เพื่อให้ผู้พ้นโทษตระหนัก

ถึงคำสัญญาที่ได้กล่าวไว้เพื่อให้สถานประกอบการเองเกิดความเชื่อใจผู้พ้นโทษได้ในระดับหนึ่ง

จากการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง สรุปจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ว่า การพัฒนาอาชีพในเรือนจำก่อนพ้นโทษราชทัณฑ์มีการฝึกอบรมคัดเลือกจัดโปรแกรมฟื้นฟูให้ผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิดระยะเวลาในการอบรมตามหลักสูตร ในชั้นบำบัดฟื้นฟูไม่น้อยกว่า 60 ชั่วโมง แบ่งเป็น (1) วิชาพื้นฐานไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง (2) วิชาเฉพาะคดี ไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง ซึ่งในความรู้พื้นฐานก็จะเป็นความรู้การพัฒนาความประพฤติพัฒนาจิตใจ การอ่านฟังเขียน ส่วนอบรมอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระและอาชีพระยะสั้นให้สามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงานและความสนใจของผู้ต้องขัง รูปแบบการอบรมทางอาชีพที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นรูปแบบการอบรมด้วยความสมัครใจ เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เลือกตามความถนัดและความสนใจของตนเอง นอกจากนี้รูปแบบของการอบรมเชิงอาชีพยังเน้นความหลากหลายของอาชีพ จัดหาวิทยากรเข้ามาสอน โดยแรงงานหรือสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เมื่ออบรมแล้วได้รับใบประกาศนียบัตรนั้นมีประโยชน์อย่างมาก แต่ปัญหาจากประกาศนียบัตรที่ได้บางทีก็เป็นผลทางลบ เพราะใบประกาศนียบัตรนั้นหากอบรมจากกรมราชทัณฑ์เองก็จะมีเครื่องหมายกรมราชทัณฑ์ตราประทับของกรมราชทัณฑ์ เหมือนเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นคนคุก แต่ถ้าฝึกอบรมจากหน่วยงาน เช่นกรมพัฒนาฝีมือแรงงานก็จะเป็นตราประทับของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน แต่การรับคนเข้าทำงานจากสถานประกอบการปัจจุบันมีน้อยเพราะสถานประกอบการนิยมจ้างแรงงานต่างด้าวจากบริษัทรับเหมาจ้างแรงงาน สถานประกอบการมักจะไม่นิยม

รับตรงเอง และจากผู้ต้องขังบางคนมีวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นจาก ม.3 ก็สนใจที่ทำงานในวิชาชีพอื่นนอกจากเป็นอาชีพพวกใช้แรงงาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงานบางคนมีพื้นฐานมาก่อนต้องโทษก็ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเพื่อจะได้ออกไปทำอาชีพในสถานประกอบการที่ต้องการรับคนเช่นพนักงานคีย์ข้อมูล ซึ่งหลายครั้งมีประกาศรับสมัครแต่ผู้พ้นโทษไม่มีโอกาสเพราะขาดวุฒิบัตรการมีความรู้ในเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์สำนักงาน อีกอย่างคือเรื่องประวัติอาชญากร ที่เรียกว่า “ใบแดง” ก็จะถูกบันทึกไว้ตลอดไปบางสถานประกอบการมีการเช็คประวัติจากทะเบียนประวัติอาชญากร เมื่อพบก็จะปฏิเสธการรับเข้าทำงานถึงแม้จะฝึกทักษะฝีมือหรือได้รับการอบรมพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กรมราชทัณฑ์จัดให้ การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานก็ยังไม่ได้รับความสนใจ การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจงมีประเด็นที่น่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกประการคือ ผู้พ้นโทษจากที่ไม่สามารถมีงานทำนอกจากปัญหาการจ้างงานแล้วยังประสบปัญหาอีกอย่างคือหากจะประกอบอาชีพส่วนตัว สิ่งสำคัญคือเงินทุนในการจะไปประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพเกษตร หรือ ช่างฝีมือ ช่างรับเหมา เพราะต้องมิต้นทุนในการซื้อเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำงาน การหาเงินทุนยากเพราะไม่มีแหล่งเงินทุน ขาดผู้ค้ำประกัน จึงเป็นปัญหาหากจะประกอบอาชีพส่วนตัว

3. สำหรับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานนั้น สรุปได้ว่า มีปัญหาจากข้อจำกัดด้านกฎหมายที่บางอาชีพไม่สามารถรับผู้พ้นโทษได้ มีประวัติอาชญากรที่เรียกว่า “ใบแดง” เป็นตราบาปติดตัวเงื่อนโซ่หรือข้อจำกัดทางกฎหมายดังกล่าวส่งผลทางลบในการลดทอนสิทธิการประกอบวิชาชีพสุจริตแก่ผู้พ้นโทษแล้ว จึงเห็นว่า กฎหมายไม่สมควรจำกัดสิทธิในลักษณะนี้อีก เพราะเสมือนการลงโทษซ้ำซ้อนเพราะในเชิงจิตวิทยาผู้พ้นโทษเองก็ไม่ปรารถนา

กลับเข้าเรือนจำอีกในฐานะผู้ต้องขัง หากตนเองมีทางเลือกที่ดีในการครองชีวิตร่วมกับผู้คนในสังคม รวมถึงการใช้มาตรการบริหารจัดการภายในเพื่อฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังต่าง ๆ เช่น การแนะแนวสาขาวิชาเรียนและอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด การจัดฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ การออกใบรับรองทักษะฝีมือให้แก่ผู้พ้นโทษที่ผ่านการฝึกอบรม การหางาน การสมัครงาน ฯลฯ อันจัดเป็นมาตรการกักกันครอง ตรวจตรา ระงับ และรองรับการพ้นโทษแล้ว ทางราชการควร มีการให้ข้อมูลความรู้เรื่องเงินกู้ และแหล่งเงินกู้ในการ ประกอบอาชีพอีกด้วย โดยการประสานงานกับสถาบัน การเงินภาครัฐและเอกชน มูลนิธิ เอ็นจีโอ หรืออาจ ใช้งบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนด้านนี้โดยตรงจะเป็น แนวทางการคิดดีสู่สังคม และการเพิ่มความปลอดภัย ให้กับสังคม ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำอีกทางหนึ่งด้วย

การอภิปรายผล

1. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาผู้ต้องขัง ให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคมและการติดตามผู้พ้นโทษ เมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำนั้น ประเด็นนี้ เป็นการ สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้บุคคลที่ พ้นโทษสามารถประกอบอาชีพ การเหลื่อมล้ำทางสังคม “บุคคลพ้นโทษ” หมายถึง ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อย จากเรือนจำหรือทัณฑสถาน ในกรณีที่ ได้รับการพัก การลงโทษ ลดวันต้องโทษจำคุก ได้รับพระราชทาน อภัยโทษ และการปลดปล่อยเมื่อ จำคุกครบกำหนด ตามคำพิพากษาของศาล สอดคล้องกับ Sykes (1958) ที่เชื่อว่าผู้กระทำผิดจะได้รับผลกระทบทั้งขณะต้อง โทษและหลังพ้นโทษหลายด้าน สอดคล้องกับ Lojaya (2011) ที่พบว่า แม้คนเหล่านี้จะพ้นจากการคุมขังแล้ว แต่ก็ยังได้รับผลกระทบของการถูกจองจำ เช่น กระทบ ด้านสังคม กล่าวคือ ทักษะคิดของคนในสังคมไทยโดย ส่วนใหญ่ที่มีต่อผู้พ้นโทษ หรือผู้ที่ได้รับโทษจำคุก จะมี ทักษะคิดในแง่ลบ ซึ่งผลของทักษะคิดดังกล่าวได้กลาย

มาเป็นตราบาปให้แก่ผู้พ้นโทษที่ต้องแบกรับ เป็นมลทิน ติดตัวพวกเขาตลอดไป แม้ว่าพวกเขาจะเคยได้ขุดใช้ กรรมที่ก่อขึ้นทำแล้วก็ตาม” การฝึกวิชาชีพเป็นหนึ่งใน การกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ฝึกวิชาชีพให้ ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัว สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ และ สอดคล้องกับ Pattha (2019) ที่พบว่า การสร้างโอกาส และพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้ต้องขังให้มีความรู้ ความ สามารถ ทักษะวิชาชีพ และโอกาสในการทำงาน หลังจากพ้นโทษแล้วนั้นเป็นสิ่งที่รัฐต้องกระทำ นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องเบื้องต้น กับทฤษฎีและแนวคิดของ Maslow (1943, 1970) ที่กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการพัฒนาศักยภาพของ ตนเป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการจะเป็น ต้องการ ที่จะได้รับผลสำเร็จในเป้าหมายชีวิตของตนเอง และ ต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต มีโอกาสแห่งความ ก้าวหน้าในงานอาชีพ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีความต้องการ ความรักและสังคม (belonging and love needs) เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการงานแล้ว คนเราจะต้องการความรัก ความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความต้องการเป็นเจ้าของและมีเจ้าของ ความรัก ในรูปแบบต่างกัน เช่น ความรักระหว่าง คู่รัก พ่อ แม่ ลูก เพื่อน สามเณร การได้รับการยอมรับเป็นสมาชิก ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม จากการติดตาม ผู้พ้นโทษจากสถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้า ทำงาน พบว่า ผู้พ้นโทษสามารถปฏิบัติได้ดีกว่า แรงงานต่างด้าวเพราะพูดคุยนภาษาเดียวกัน ทำให้สินค้า ที่ผลิตมีความบกพร่องน้อยลง และอยากจะให้นักโทษ เข้าไปทำงานในสถานประกอบการจำนวนมากขึ้น ในกรณีดังกล่าวนี้ ลำพังกรมราชทัณฑ์เพียงหน่วยงาน เดียวไม่อาจดำเนินการหรือมอบโอกาสที่ดีแก่ผู้ต้องขัง ได้ทั้งหมด จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์อื่น ๆ ร่วมมือ กันดำเนินการเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับ โอกาสแก้ไขและ ปรับปรุงตนเอง และฝึกฝนวิชาชีพเพื่อสามารถประกอบ

อาชีพได้เมื่อพ้นโทษออกไป ซึ่งต่อมาได้มีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานอื่น ๆ เช่น กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ทำให้เกิดบันทึกข้อตกลง “โครงการประชารัฐ ร่วมสร้างงาน สร้างอาชีพผู้ต้องขัง” ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 เพื่อยกระดับคุณภาพแรงงานตามความต้องการของตลาดแรงงาน สร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง (Department of Corrections, 2018) จัดเป็นการบูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมและเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษ สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง นอกจากนี้ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ได้ศึกษาพบว่า การที่บุคคลใดที่เคยรับโทษจำคุกแม้เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย แต่ยังถูกบันทึกข้อมูลประวัติอาชญากรติดตัวไปตลอดชีวิตจนกว่าจะตายปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การขาดการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีตำรวจ สำนักงานอัยการ หรือศาล ทำให้การติดกับประชาชนที่ต้องยื่นคำร้องขอคัดแยกข้อมูลในทะเบียนประวัติอาชญากรด้วยตนเอง อันเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางราชการจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบทะเบียนประวัติอาชญากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยแยกทะเบียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ทะเบียนผู้ต้องหา กับทะเบียนอาชญากร และจัดให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐ อีกทั้ง Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ยังศึกษาพบอีกว่า ยังมีผู้พ้นโทษที่ยังไม่สามารถหางานทำได้มีจำนวนมาก เนื่องจากมูลเหตุสำคัญคือ นอกจากสังคมมีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแล้ว กฎหมายบางฉบับก็ยังมีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทได้อีกด้วย

อนึ่ง ผลการวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิด

การฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) ที่อธิบายถึงองค์ประกอบในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (rehabilitation) ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ทักษะสถานจะต้องมีวิธีการดูแลแก้ไขพฤติกรรมให้กับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดและนำมาปรับใช้กับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสมเพื่อการแก้ไขหรือบรรเทาพฤติกรรมจะส่งพฤติกรรมอาชญากรของผู้ต้องขัง หรือลดน้อยถอยลง และแนวคิดทางทฤษฎีวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951) ซึ่งเห็นว่า การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการแก้ไขพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ให้เกิดจิตสำนึก เข้าใจ และปรับเปลี่ยนตนเองซึ่งเจ้าหน้าที่หรือวิทยากรในการแก้ไขฟื้นฟูจะต้องมีการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรม การจัดโปรแกรมการบำบัด การอบรม การจัดกิจกรรม การให้คำปรึกษาและบูรณาการผสมผสานต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ไปกระทำผิดซ้ำอีก

2. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานนั้น กฎหมายบางฉบับก็ยังมีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษสอดคล้องกับ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ที่เห็นว่าควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีบทบัญญัติกำหนดลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือการทำงานของผู้เคยต้องคำพิพากษาจำคุกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 เป็นต้น ทั้งที่วิชาชีพสาขานั้นกำลังขาดแคลนแรงงานหรือตลาดแรงงานมีความต้องการสูง เช่น พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มาตรา 34 ข (3) บัญญัติว่า “ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกสำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิต

และร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่เป็นโทษที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ก่อนวันขอรับใบอนุญาต และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา” แต่กิจกรรมบางประเภทเช่น งานด้านช่างฝีมือ ผู้พ้นโทษที่ผ่านการฝึกจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงานมาแล้ว นอกจากนี้ควรมีการประสานงานเชิงรุกในการคัดเลือกผู้พ้นโทษระหว่างเจ้าของสถานประกอบการ กรมการจัดหางาน และศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE) ของแต่ละเรือนจำจังหวัดทำการประชาสัมพันธ์ตำแหน่งงานว่างและขึ้นทะเบียนคนหางานให้แก่ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมดีและมีกำหนดพ้นโทษทุก ๆ เดือน สอดคล้องกับ Pattha (2019) ที่พบว่ากรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลนั้น ปรัชญาของงานราชทัณฑ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนีเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ในการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยหลักในการ พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังคือการจัดการศึกษาสายสามัญและสายวิชาชีพ รวมทั้งการอบรมศีลธรรม จริยธรรม ให้ผู้ต้องขังให้มีจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และผลการศึกษาที่ยังสอดคล้องกับแนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) และแนวคิดทางทัณฑวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951)

3. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน พบว่า ผู้พ้นโทษยังคงถูกจำกัดสิทธิบางประการจากกฎหมายและปัญหาการล้างมลทินจากประวัติ

อาชญากร ซึ่งมลทินที่ผู้พ้นโทษได้รับเปรียบเสมือนตราบาป สอดคล้องกับ Becker (1973) กล่าวว่า “ตราบาป” เกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป การตราบาปนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อกระทำผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นในสังคม สถาบันเหล่านี้เป็นผู้กำหนดว่าเขาประพฤติเป็นอาชญากร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำผิดก็จะยอมรับการตราบาป สอดคล้องกับ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ที่พบว่า นักโทษที่พ้นโทษแล้ว กฎหมายไม่สมควรจำกัดสิทธิอีก เพราะจะเหมือนได้รับการลงโทษซ้ำซ้อน และมองว่า การให้โอกาสโทษผู้พ้นโทษได้ประกอบอาชีพจะยิ่งทำให้คนในสังคมปลอดภัย เพราะผู้พ้นโทษไม่อยากจะกลับเข้ามาเรือนจำอีกถ้ามีทางเลือกอื่น ปัญหาของผู้พ้นโทษยังรวมถึงเงินทุนที่จะใช้ในการประกอบอาชีพหรือเงินทุนที่จะใช้เลี้ยงชีวิตประจำวันหลังจากการพ้นโทษ ซึ่งการแก้กฎหมายอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ ควรพิจารณาให้รอบคอบในเรื่องความปลอดภัยของประชาชน ควรมีหน่วยงานทำหน้าที่คัดกรองและให้ใบรับรองผู้พ้นโทษที่มีความประพฤติดีเพื่อสร้างความมั่นใจกับนายจ้าง รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องแม้จะพ้นโทษแล้วเพราะสิ่งยั่วยุในสังคมมีมาก การสร้างความมั่นใจให้กับสังคม เช่น ออกใบรับรองความประพฤติซึ่งเสมือนการให้รางวัลรับรองการเป็นคนดี การแนะนำสาขาวิชาเรียนและอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด การจัดฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ การหางาน การสมัครงาน การให้ข้อมูลเรื่องเงินกู้ประกอบอาชีพ การหาแหล่งทุนสำหรับผู้พ้นโทษที่จะมีโอกาสได้เข้าถึง และผลการศึกษาที่ยังสอดคล้องกับแนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) และแนวคิดทางทัณฑวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการปรับเปลี่ยนหรือหลีกเลี่ยงข้อความใด ๆ ในเอกสารรับรองหรือประกาศนียบัตรที่สื่อให้สังคมเห็นว่า เคยเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำมาก่อน ทั้งนี้เพราะแม้กระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังด้านการฝึกอบรมด้านอาชีพในเรือนจำ และการได้รับหนังสือรับรองหรือใบประกาศนียบัตรนั้นจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากแก่ผู้พ้นโทษก็ตาม แต่สาระสำคัญในใบประกาศนียบัตรนั้นระบุว่า เป็นความร่วมมือระหว่างกรมพัฒนาฝีมือแรงงานและกรมราชทัณฑ์พร้อมประทับตราทั้งสองหน่วยงานนั้น สามารถสื่อในมุมกลับว่า เสมือนการประกาศให้สังคมรู้ว่า เคยเป็นผู้ต้องขังและกระทำความผิดมาก่อน

2. ควรมีการทบทวนในการล้างประวัติการเคยเป็นผู้ต้องโทษสำหรับผู้พ้นโทษ เพราะประวัติการเคยเป็นผู้ต้องโทษเป็นสิ่งที่เปื้อนตราบาปที่ติดตัวไปตลอดที่จะ

ส่งผลให้เกิดการไม่ยอมรับในสังคม

3. ควรศึกษาค้นหาถึงความต้องการที่แท้จริงอื่น ๆ ของผู้พ้นโทษ นอกเหนือจากการได้รับฝึกอาชีพระหว่าง การเป็นผู้ต้องขัง และการดำรงชีวิตที่ดีตามสัมมาชีพ มีรายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ เช่น สถาบันการเงิน หรือแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ควรให้โอกาสเข้าร่วมในการคืนคนดีสู่สังคมโดยการให้สินเชื่อในการประกอบธุรกิจโดยเปิดกิจการของตนเอง และกรมราชทัณฑ์ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการเป็นเจ้าของกิจการ และองค์ความรู้อื่น ๆ ในการประกอบธุรกิจเพื่อให้ผู้ต้องขังมีโอกาสในการขอสินเชื่อสนับสนุน และสามารถประสบความสำเร็จในการประกอบกิจการได้มากขึ้น รวมทั้งองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ ควรเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นโดยไม่คำนึงถึงอดีตการเป็นผู้ต้องขังเป็นต้น

References

- Becker, H. S. (1973). Consciousness, power and drug effects. *Society*, 10, 26-31.
- Department of Corrections. (2018). *Memorandum of agreement on coordination of cooperation in the Pracharath project to create jobs and create careers for inmates*. Retrieved from <http://www.correct.go.th/care/care1/wp-content/uploads/2022/06/MOU-โครงการประชารัฐ-ร่วมสร้างงาน-สร้างอาชีพผู้ต้องขัง.pdf> [In Thai]
- Department of Corrections. (2019). *Department of Corrections action plan B.E. 2563-2565*. Author. [In Thai]
- Department of Corrections. (2023). *Correctional inmate statistics report*. Retrieved from <http://www.correct.go.th/stathomepage> [In Thai]
- Lojaya, S. (2011). *Acceptance of chief executive officers to employment of rehabilitated female ex-convicts: A case study of factories of Samutprakarn province*. Master's Thesis of Arts (Sociology), Chulalongkorn University. [In Thai]
- Maltz, M. D. (2001). *Recidivism*. Academic Press.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). Harper & Row.
- Morris, N. (1951). *The habitual criminal*. Harvard University Press.
- Paitoonpong, S., & Kulkolkarn, K. (2019). *The acquitted person has no right to work*. Retrieved from <https://tdri.or.th/2019/02/career-for-penalty> [In Thai]
- Pattha, P. (2019). *Professional skills training and inmate employment*. Retrieved from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2168 [In Thai]
- Sriwannawit, C., Sutthinarakorn, W., Jeerapattanatarn, P., & Khomsod, S. (2022). Vocational process for a better life preparation of prisoners after imprisonment. *NRRU Community Research Journal*, 16(2), 177-190. [In Thai]
- Sykes, G. M. (1958). *The society of captives: A study of a maximum security prison*. Princeton University Press.
- Thammasat University, Faculty of Law. (2020). *Summary of the academic dialogue on personal information annulment, clearing guilt, restoring life with legal rights*. Retrieved from <https://www.law.tu.ac.th/seminar-summary-deletion-of-criminal-records> [In Thai]